

Žene u Davidijadi Marka Marulića

Ćurić, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2011

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:861680>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-02-27**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti

Matea Ćurić

Žene u Davidijadi Marka Marulića

Završni rad

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Ružica Pšihistal

Osijek, 2011.

Sadržaj

Sažetak

1. Uvod.....	1
2. Davidijada Marka Marulića.....	2
3. Misao o ženi koju slijedi Marko Marulić.....	4
4. Tipovi žena u Marka Marulića.....	5
4. 1. Žena djevica.....	6
4. 2. Žena udovica ili Judita.....	7
4. 3. Žena udana ili Suzana.....	7
4. 4. Žena obraćenica ili Marija Magdalena.....	8
5. Ženski likovi koji se pojavljuju u Davidijadi.....	9
6. Karakterizacija i uloga Davidovih žena.....	16
7. Alegorijsko značenje Davidovih žena.....	18
8. Zaključak.....	20

Literatura

Sažetak

Tema ovog završnog rada obuhvaća ženske likove u Davidijadi Marka Marulića. U uvodu je objašnjen sadržaj pojedinih poglavlja. Rad sadrži popis svih žena koje se pojavljuju u epu, kroz nekoliko poglavlja i potpoglavlja prikazan je model žena kakav slijedi Marko Marulić te su opisane žene koje se uklapaju ili odstupaju od takvog modela. Prije samog opisa Marulićevog modela žena i njihovog opisa, iznesena su glavna obilježja Davidijade kao epskog djela. Bitno je naglasiti da Marulić preuzima temu iz Starog zavjeta, a pruža i alegorijsku sliku Davidijade u kojoj je David predstavljen kao prefiguracija Krista. U radu su spomenute sve žene koje se pojavljuju, a poseban je naglasak stavljen na nekoliko ženskih likova koje su se svojim postupcima uzdige u odnosu na ostale.

Ključne riječi: ženski likovi, Stari zavjet, David, Krist

1. Uvod

Cilj je ovog završnog rada prikazati sve žene koje se pojavljuju u Marulićevoj Davidijadi, brojučano ih opisati te navesti njihove glavne karakteristike i ulogu u djelu. Marulić pred čitatelja ne stavlja samo tekst pisan u stihovima, već njime želi prikazati dublje značenje jedne priče iz Starog zavjeta. Kako bi čitatelja naveo na pravi put i pokazao mu smisao djela, na kraju pruža alegorijsko značenje događaja i likova. Izdvajanjem žena ne želi se prikazati samo njihova uloga, model i karakter, već se putem njihova opisa mogu pratiti i Davidove osobine kao čovjeka, vojskovođe, oca i muža.

Isključivši uvod, rad se sastoji od sedam poglavlja. Nakon uvoda slijedi poglavlje u kojemu su izložene glavne karakteristike Davidijade kao što je žanr, Marulićevi uzori koje je slijedio, problemi koji su spriječili tiskanje djela te pronalazak rukopisa. Treće se poglavlje odnosi na misao o ženi koju slijedi Marko Marulić. Riječ je o poimanju žena od početka svijeta, preko srednjeg vijeka do renesanse. Osobit značaj imaju sv. Jeronim i sv. Augustin čiji je baštinik i sam Marulić. U četvrtom su poglavlju opisana četiri tipa žene koja se pojavljuju u djelima Marka Marulića, navedeni su primjeri iz Davidijade koji se uklapaju u određene modele, ali nekim svojim osobinama i odstupaju. U petom poglavlju prelazi se na samo djelo. Redoslijedom su navedene žene koje se pojavljuju u svih četrnaest pjevanja i njihove glavne značajke. Na kraju poglavlja, radi bolje preglednosti, priložena je tablica u koju su upisane sve žene koje se pojavljuju u određenom pjevanju. Šesto se poglavlje odnosi na karakterizaciju i ulogu ženskih likova, a posebno su istaknute najznačajnije Davidove žene. Njihovi opisi i glavne karakteristike potkrijepljeni su citatima iz djela. Sedmo se poglavlje odnosi na alegorijsko tumačenje Davidijade u odnosu na Novi zavjet. Većina ženskih likova može se protumačiti na način kojim se vežu uz Krista čija je prefiguracija David. Na samom je kraju izveden zaključak, koji se temelji na iščitanom predlošku epa i literaturi koja je korištena pri pisanju rada.

2. Davidijada Marka Marulića

Davidias ili Davidijada jedno je od najpoznatijih djela Marka Marulića, a pisano je latinskim jezikom. Prije prelaska na problematiku ženskih likova u djelu, potrebno je uputiti na nekoliko najvažnijih podataka koji se tiču samoga djela. Riječ je o biblijsko – vergilijanskom epu što znači da je radnja preuzeta iz Biblije, a obrađena na vergilijanski način. Poput svojih suvremenika kao što su Jacopo Sannazzaro, Girolamo Vida ili Jakov Bunić, on misli da je sasvim prirodno spojiti antički oblik s biblijskim sadržajem, a prevagu odnosi biblijski dio¹. Davidijada je pisana heksametrom, a Glavičić je analiziranjem ritmičke strukture zaključio da Marulić slijedi u osnovi, ali i mnogim drugim pojedinostima, praksu klasičnih rimskih pjesnika, ponajviše, kao što je već navedeno, Vergilija, zatim Lukrecija, Ovidija te starijeg Enija. Iako slijedi poznate uzore, Marulić ipak uspijeva zadržati dovoljnu mjeru samostalnosti i vlastitosti što postiže unošenjem elemenata arhajskog ili srednjovjekovnog heksametra. Ep sadrži 6765 stihova koji su raspoređeni u 14 pjevanja približne duljine (od 427 do 530 stihova). Zanimljivo je da Marulić upotrebljava invokaciju tri puta, odnosno na tri mjesta što dovodi do zaključka da je ep trodijelno organiziran. Invokacija se u priči pojavljuje kada se pojavljuje rez između događaja koji su povezani u veće cjeline, odnosno između tih cjelina². Andrea Zlatar govori kako Marulić prvi obrađuje temu o Davidu. Kasnije je postala popularna borba između Davida i Golijata, ali i scena u kojoj se pojavljuje ženski lik, odnosno ljubavni odnos kralja Davida i Bat-Šebe³. Marulić se u posveti Davidijade obraća presvetom Dominiku Grimaniju i sam piše da je ep načinio po uzoru na svete knjige:

„Opjevao sam djela kralja Davida držeći se povijesti kako je izložena u svetim knjigama, a za koju ne sumnjam da je istinita.“⁴

Čitajući djelo, čitatelju postaje jasno da je Marulić imao posve jasnu alegorijsku intenciju pa tako David gotovo u svemu predstavlja Kristov lik, a Šaul Židove koji su progonili Krista. Pri pisanju svoga djela Marulić se koristio Starim zavjetom, i to Prvom knjigom Samuela te Prvom knjigom o kraljevima. Iako mu je Franjo Božičević Natalis prorekao slavu „do zvijezda“, tiskanje Davidijade bilo je spriječeno, možda zbog Grimanijeve smrti, a možda i

¹ Prosperov Novak, Slobodan, Zlatno doba: Marulić, Držić, Gundulić, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2002., str. 27

² Zlatar, Andrea, Marulićeva Davidijada, Latina et Graeca, Zagreb, 1991., str. 26

³ Zlatar, Andrea, Marulićeva Davidijada, Latina et Graeca, Zagreb, 1991., str. 28

⁴ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 4

sadržaja u kojemu je David zapravo prefiguracija Krista, ali nije baš uvijek postupao onako kako bi postupio Krist. To se osobito odnosi na dio kada uzima Urijinu ženu Bat-Šebu i obećavašću ju, a Uriju šalje u rat kako bi poginuo. Građa pomoću koje je Marulić napisao Davidijadu obiluje tjelesnošću pa je moguće da je u svoj ep protkao niz vrlo slobodnih i renesansnih opisa spolnosti po uzoru na Petrarca i Boccaccia⁵. Najbolji je primjer za to dio kada Amon siluje svoju sestru Tamaru. U svakom slučaju, Marulićev je netiskani ep bio vrlo čitan o čemu svjedoči vijest u nekom Božičevićevom epigramu. Nakon piščeve smrti epu se gubi svaki trag. U 17. stoljeću vjerovalo se da je pronađen njegov fragment, ali se tek u 20. stoljeću ustanovilo da je to prijepis prvoga pjevanja jedne latinske Davidijade Engleza Abrahama Cowleya. Tada je otkrivena prava Marulićeva Davidijada koja obiluje starozavjetnim ličnostima među kojima ima i nekoliko žena, koje su imale značajnu ulogu u Davidovu životu pa su, itekako, vrijedne spomena.

⁵ Novak, Slobodan Prosperov, Zlatno doba: Marulić, Držić, Gundulić, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2002., str 29

3. Misao o ženi koju slijedi Marko Marulić

Već je prije spomenuto kako postoje višestruki utjecaji na Marulića – svetopisamski, otački, franjevački, humanistički, monaški, itd. Mladen Parlov u svome znanstvenom radu *Lik žene u misli Marka Marulića*⁶ progovara o tipovima Marulićevih žena koji su primjenjivi i na ep Davidijadu. Važno je istaknuti način na koji je crkva doživljavala ženu prije Marulića, osobito sv. Jeronim i Augustin koji su izvršili znatan utjecaj na Marulića. Na samom početku, kršćanski je pogled na ženu bio oblikovan na temelju svetopisamskog nauka, ali i helenističke filozofije koji naglašavaju misao da je žena podložna muškarcu, a ponekad i suvišna jer ona dolazi „poslije“ muškarca. Također, i gnosticici su smatrali da svaka putenost donosi nešto zla, postepeno se odvajaju u manje skupine i počinju propovijedati grozu od žene. Crkva je osudila takva učenja, ali je njihov trag ipak ostao što su naslijedili mnogi crkveni Oci. Sv. Jeronim smatrao je da djevičanstvo ima prednost pred ženidbom. Naglašavajući tu tvrdnju, bio je optužen zbog pretjerane strogosti u prosuđivanju ženidbe. Jeronim je smatrao da muž u braku postaje preljubnik i bludnik ako strasnije ljubi svoju ženu jer tako od nje pravi prostitutku. Kod Marulića pronalazimo utjecaj i sv. Augustina koji propovijeda nešto blaži nauk od Jeronima. On u Adamu prepoznaje duhovni dio ljudskog stanja, a u Evi osjetilni. To se može povezati s pobjedom đavla nad čovjekom jer je đavao pobijedio čovjeka nakon što mu je pridobio duh pomoću osjetila, odnosno tijela. Zato Augustin smatra da zlo proizlazi iz tijela, odnosno iz žene koja je inferiorna i tjelesna. Ipak, Augustinovo poimanje sklapanja braka između muža i žene nešto je drukčije i blaže od Jeronimovog. Prema njegovoj nauci spolni čin, koji je grijeh, ženidbom postaje laki grijeh. Ženidbom se može uspostaviti prvobitna hijerarhija – gospodarenje duha nad tijelom pod uvjetom da muž ne posjeduje Adamovu slabost i da on vlada ženom, a ne ona njime⁷. Augustin naglašava da je brak dobar jer postaje sredstvo kojim se obuzdava sjetilnost koja je zapravo žena. Daljnjim razvojem crkvene misli prema ženi se sve više izražava sumnja, pa čak i strah od žene. U srednjem vijeku nastupa epoha muškaraca i klerika koji su najutjecajnije u svim sferama društva pa nije začuđujuće što određuju i položaj žene, osobito na duhovnoj razini. Oni su određivali ženi način na koji treba živjeti kako bi postigla duhovno i božansko prosvjetljenje i dospjela u nebo. Na neki način, oni su se žene bojali, žena je počela predstavljati izvor napasti i propasti što se osobito odnosilo na one koji su se zrekli na djevičanstvo. Neki su smatrali da je žena

⁶ Parlov, Mladen, *Lik žene u misli Marka Marulića*; Izvorni znanstveni članak, *Colloquia Maruliana* 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 293-312

⁷ Parlov, Mladen, *Lik žene u misli Marka Marulića*; Izvorni znanstveni članak, *Colloquia Maruliana* 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 296

otrovala Adama koji je naš praroditelj, odrezala je glavu Ivanu Krstitelju i donijela smrt Samsonu, a na određeni način ubila Spasitelja jer da nije bilo njezina grijeha, Krist ne bi morao umrijeti⁸. Sve to dovelo je do mišljenja da je žena podložna muškarcu zbog slabosti svoje naravi, ona uznemiruje, smućuje, žena je tijelo koje izmiče vlasti duha, ne može upravljati sama sobom jer njome upravljaju nagoni, i to najviše spolni. Zbog takvih okolnosti u srednjem vijeku započinje borba žena za svoja prava. Budući da je nemoguće ući u političku sferu muškaraca, žena se okreće religioznoj sferi gdje postiže ugled⁹.

4. Tipovi žena u Marka Marulića

Marko je Marulić s jedne strane baštinik i nasljednik iznesenih misli, ali s druge strane on želi unijeti promjene i želi pobijediti predrasude koje se tiču žene i njezine uloge u društvu. Jeronimova misao koju slijedi je da je svrha braka u tome da čovjek ima što više potomstva. To se očituje i u Davidijadi iz koje možemo iščitati bit Davidovih nasljednika. Mikala za svoj grijeh biva kažnjena jednom od najtežih kazni – neplodnošću. Nakon toga, njezina se uloga gubi, ona se u djelu više ne spominje. Parlov navodi kako Marulić žene promatra isključivo u pogledu prokreacije, a time i u njenoj ulozi majke i odgojiteljice u obitelji. Erazmo Roterdamski također govori o ulozi žene i položaju u društvu na način sličan Marulićevu, novost je što se zalaže za obrazovanje žena i dovodi u pitanje ideju da je život u djevičanstvu vrijedniji od života u braku. U Instituciji i Evandelistaru on pravi iskorak, govori o ženama koje su poput muškaraca znale na radikalnan način živjeti određenu krepost te tako postati uzor drugim ženama, ali i šire, svim kršćanima. Žene su u Davidijadi na prvi pogled krhke i nemoćne, ali Marulić se ipak potrudio dati im osobine koje odudaraju od onih kakve je trebala posjedovati žena. On im daje odvažnost, mudrost, snalažljivost i pamet da spase ne samo muškarca nego čitavu skupinu ljudi ili narod o čemu će više biti riječ u daljnjem izlaganju. Marulić o ženama govori kao o slabijem spolu, ali nigdje ne možemo pronaći dokaz ili činjenicu o tome da on taj slabiji spol prezire. Zanimljivo je da, kada je riječ o pojmu *slabiji spol*, on ne misli na psihološku ili moralnu inferiornost u odnosu na muškarca, već na tjelesnu, odnosnu fizičku dimenziju¹⁰.

⁸ Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 296

⁹ Odlučujući pomak događa se s Klarom Asiškom. Ona je u svijetu muškaraca željela živjeti „mušku duhovnost“, napisala je pravilo života za svoje susestre i odbila svaki materijalni oblik skrbi od strane crkvene hijerarhije

¹⁰ Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 300

„Žene neka imaju na pameti da poštuju muževe, da im ustupaju prvo mjesto u časti i da se podlože njihovoj vlasti. To upravo iziskuje mjerodavnost Božja, pouka apostolska i sam prirodni zakon, jer je poznato da čak među poganima i onima što su tuđi našoj vjeri muževi uživaju veće poštovanje i veću slobodu negoli žene.“¹¹

Citat pokazuje da je Marulića zanimalo položaj žene u tadašnje vrijeme, najviše se služio mislima sv. Jeronima, a svoj govor i mišljenje o ženi kao opasnosti za muškarca Marulić potvrđuje brojnim navodima iz Sv. Pisma. Najčestitiji i najpravedniji način života znači živjeti u djevičanstvu jer je i sam Krist tako živio. Tako ćemo mu se približiti i postati poput njega. Zatim slijede ljudi koji žive krepost uzdržljivosti, odnosno žive krepost čistoće nakon što su izgubili djevičanstvo – udovički život. Na posljednjem su mjestu oženjeni ljudi jer oni ipak nisu potpuno čisti, odrekli su se djevičanstva te se time najviše udaljili od Gospodina. Prema takvom mišljenju sv. Jeronima, Marulić je oblikovao nekoliko modela žene u svojim djelima, a to su žena djeвица, žena udovica ili Judita, žena udana ili Suzana, žena obraćenica ili Marija Magdalena¹².

4. 1. Žena djeвица

Žena djeвица pripada prvoj skupini Marulićevih žena. U literaturi se dosta govori da Marulić u svojim djelima progovara o djevičanstvu i čistoći, što se može potvrditi i iščitavajući njegova djela. Za njega život u djevičanstvu nadilazi ljudsku narav i uobičajen život, a sve se može povezati s Kristovim životom jer je i njegova majka Marija bila djeвица, a i sam Krist. On od ljudi traži da slijede njegov primjer i tako će zadobiti Božju milost i spasenje. Također, Marulić tvrdi da je djevičanstvo zbog svoje duhovne vrijednosti vrjednije i od samoga života¹³. Marulić, kada je riječ o čistoći tijela i djevičanstvu gotovo u svemu slijedi sv. Jeronima. Takvu misao Marulić možda provodi u većini svojih djela, ali ipak, u Davidijadi se pojavljuju žene koje pomalo odstupaju od tog tipa.

¹¹ Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 300

¹² Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 302

¹³ Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 303

4. 2. Žena udovica ili Judita

Iako nisu djevci, oni koji ostaju bez svog bračnog para najviše se približavaju idealu djevičanstva. Za Marulića je udovištvo životno stanje koje se može usporediti s redovništvom. Treba ih izbjegavati jer njihovo društvo ne samo da predstavlja opasnost za čistoću, već te osobe često vrijeđaju Crkvu jer se nakon smrti bračnog druga ponovno udaju i žene. Time krše dano obećanje Bogu da će živjeti u čistoći i čine grijeh. Marulić kod ovog modela žene preuzima misli sv. Augustina koji djevičanskoj čistoći daje prednost u odnosu na ženidbu, a kao najbolji primjer predstavlja Juditu. Iako je bila lijepa i imala brojne prilike za ponovnu udaju, ona je ostala vjerna Bogu i živjela u čistoći do kraja života. U Davidijadi također postoje žene udovice, ali one ne slijede temeljnu Marulićevu misao o čistoći jer im muškarac ne dopušta tako. U skupinu udovica može se uvrstiti Bat-Šeba i Abigajila, ali one također odstupaju od augustinskog modela. Imaju značajnu ulogu u Davidovom životu, ali nemaju potpuno pravo same odlučivati o svojoj sudbini i budućnosti, već to čini David.

4. 3. Žena udana ili Suzana

Po svemu sudeći, Marulić je, kada je riječ o položaju žena, bio baštinik srednjovjekovne misli. Smatrao je da je ženi mjesto u kući, da mora slušati svoga muža, pomagati mu, upravljati kućom i odgajati djecu. U današnje vrijeme prilike su drugačije i srednjovjekovna razmišljanja, pa tako i Marulićevo, nailaze na mnoge osude. Ipak, on je dijete tadašnjeg vremena, bio je okružen ljudima koji su slično razmišljali pa nije neobično što je zauzimao takav stav prema ženi. Ljudi su svjesni da je trebalo proći mnogo vremena kako bi se poimanje odnosa muškarca i žene promijenilo, kako bi Crkva postala svjesna svetosti ženidbe, bračnog života i ljubavi. Marulić također govori o ženidbi smatrajući da je ženidba od Boga ustanovljena već u raju, a jedina joj je svrha rađanje djece i borba protiv pohote¹⁴. Bludnik je, a ne suprug, onaj kojemu nije na prvome mjestu imati potomstvo, a bludnica je žena kojoj nije na prvom mjestu porod. Pitanje bludništva i užitka otvara se i u Davidijadi. To se najviše očituje u dijelu koji je dosad već nekoliko puta spomenut, a riječ je o odnosu Bat-Šebe i Davida. David čini veliki grijeh, ne samo da je on sagriješio, već je iz tog grijeha stvoren plod ljudskog života koji ne može opstati jer je David prekršio Božje zakone. Parlov u svome

¹⁴ Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 306

članku piše kako je za Marulića ženidba bez sumnje sakrament¹⁵ i bračna veza mora biti doživotna. Ako muž poželi drugu ženu, on to pravilo krši, a time i Božju riječ. Može li se onda Davida poistovjetiti s Kristom ako je živio u poligamskoj bračnoj zajednici? U tadašnje je vrijeme takva zajednica bila normalna, ali svejedno otvara mnogo pitanja, a zasigurno pruža i mnogo odgovora, no sigurno nije razlog zbog kojeg je spriječeno tiskanje Davidijade. Marulić je mišljenja da muževi u bračnoj zajednici imaju glavnu riječ, oni trebaju upravljati ženama, a žena mora poštivati svoga muža, ustupati mu prvo mjesto u vlasti te se toj istoj vlasti pokoriti. Kao idealnu ženu ističe onu koja poput Sare priznaje muža gospodarom, koja je vjerna poput Mikale, mudra poput Abigajile i poštena poput Suzane. On napose hvali Suzanu zbog njezine bračne vjernosti, ona će radije izgubiti život nego pasti u zamku poroka. Žene u Davidijadi nisu poput Suzane, one griješe, nisu s jednim muškarcem i nemaju pravo o tome odlučivati, već su čitav život prepuštene odlukama muškaraca. Počevši od Mikale za čiju se udaju brine njezin otac, Bat-Šebe koja se nije mogla oduprijeti kralju niti imala prilike žaliti za Urijom i Abigajile kojoj je David unaprijed dao do znanja kako očekuje da nakon muževljeve smrti bude njegova. Ima li pravo žena u Davidijadi odlučiti o svojoj sudbini? Ako joj daju titulu bludnice, možda nije uvijek sama to zaslužila jer ima nekoliko događaja u kojima je žena prisilno prepuštena drugome muškarcu ili obećana od strane muškarca što se opet odnosi na Bat-Šebu, Tamaru koju siluje vlastiti brat i Mikalu koju otac bez Božjeg dopuštenja odvaja od Davida i daje drugom muškarcu.

4. 4. Žena obraćenica ili Marija Magdalena

Marija Magdalena zasigurno je svima poznata, a jedan je od najzanimljivijih ženskih likova u povijesti Crkve. Iako teška grešnica, veliku je naklonost stekla svojim obraćenjem i oprostom koji je dobila od Krista. Postoje brojne polemike o identitetu Marije Magdalene, jesu li sve Marije iz Evanđelja ista osoba ili različite osobe. Marko Marulić zastupa prvu tezu i posvećuje joj mnogo prostora, osobito u *Instituciji* u kojoj je jedna od najspominjanijih svetica. Grieh joj je oprostio Krist svojom ljubavlju, a ona mu tu ljubav uzvraća te tako postaje simbol čitavog ljudskog roda i poziv svakom čovjeku da pred Kristom zauzme sličan stav¹⁶. Marulić, govoreći o Mariji Magdaleni, želi čitateljima pokazati proces i značaj obraćenja. Nakon što je izgubila djevičanstvo, Marija je izgubila Gospodina, ali je svojom

¹⁵ Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 306

¹⁶ Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005., str. 310

pokorom uspjela vratiti vjeru i bliskost s Kristom. Ima li u Davidijadi primjer žene kao što je Marija Magdalena? Nema takav primjer, ali se prikazom silovanja Tamare želi prikazati oskvrnjenje i gubitak djevičanstva. Tamara je izgubila tjelesnu čistoću, ali ona nije grješnica, već žrtva grijeha. Amnonove žudnja simbol je grijeha, a njegov užitak oskvrnuće je mladog tijela. Bitno je ono što čovjek želi i može li obuzdati svoje nagone. Budući da je prisiljena na spolni odnos, Tamari se taj čin oprašta i to joj govori brat Apšalom:

*„Prestani kukat’! Za silovanje poštena
Djevojka nije kriva. No oskvrnuće se može
Nadoknadiť samo tako da dostojno kaznimo krivca.
Neka ti utjeha bude da nisi pristala na grijeh,
Već si se borila dugo. Stog oskvrnuto je tijelo,
Ti si pak ostala čista. Jer djevojka čedna i onda
Kad je obećasćena zadržava čast djevičanstva.“¹⁷*

5. Ženski likovi koji se pojavljuju u Davidijadi

Marulić je živio u vremenu u kojemu je prevladavao tradicionalan pristup prema ženi, ali se u njegovom stvaralaštvu ipak osjeti trag novog pristupa i razmišljanja o nježnijem spolu. Prvi pristup zastupa srednjovjekovnu teologiju i duhovnost, žena kao majka, kućanica i podložna svome mužu. Drugi pristup sadrži utjecaj renesanse te je žena predstavljena kao subjekt obitelji, društva, a u nekim slučajevima i povijesti spasenja. U Davidijadi ima tragova jednog i drugog razdoblja, ali se može zaključiti da se žena sve više razvija prema drugom pristupu, prema renesansnoj ženi koja želi preuzeti nekakvu ulogu, spasiti supruga i izboriti se za sebe. Gotovo u svakom pjevanju pojavljuje se žena, a ako nije tjelesno prisutna, barem se spominje. Izuzetak je prvo pjevanje u kojemu nema prisutstva žene u ljudskom obliku, ali se na samome početku, kada Marulić zaziva Božju pomoć u opjevavanju starozavjetne priče, spominje zbor Pijerida¹⁸, a u jednome dijelu spominju se i Muze¹⁹ te treće pjevanje. Marulić vjeruje u jednoga Boga i traži njegovu pomoć, naglašava da želi pripovijedati djela pobožnog kralja, a ne propast Troje ni Tebu pa mu stoga ne treba pomoć Apolona, Lijeja niti zbora

¹⁷ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 251

¹⁸ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 8

¹⁹ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 20

Pijerida, odnosno muza koje su nazvane prema pokrajini stare Makedonije Pijerije. Osim božica umjetnosti, u prvome pjevanju postoji nagovještaj o pojavljivanju žena u djelu:

*„Onog od vas tko njemu na megdan izađe te ga
Svlada i pošlje u smrt, nagradit ću bogato, sjajno,
Uzet ću njega za zeta i slobodan zauvijek bit će...“²⁰*

Riječ je o dijelu u kojemu Šaul potiče mladiće na borbu protiv Golijata te onome tko pobijedi obećava kćer. U Davidijadi se spominju dvije Šaulove kćeri, a to su *Meraba* i *Mikala*. Obje se prvi puta pojavljuju u drugom pjevanju, a one su oružje kojim je Šaul pokušao nadmudriti Davida – poslati ga u rat kako bi poginuo. Najprije se spominje Meraba, Šaulova najljepša kćer:

*„Nemoj sumnjati ništa! Jer hoću da zaručim za te
Najljepšu svoju kćer, a to je djeva Meraba,
Koja će meni po tebi poroditi unučad milu,
Tebi pak odličnu djecu što kraljevskog biti će roda!“²¹*

David ne prihvaća Merabu jer se ne smatra dostojnim njezina roda i ugleda te ju otac daje moćnom velikašu Adr’jelu koji je nakon vjenčanja počeo uživati ljubav žene. David je Merabu odbio jer dotad još nikada nije okusio moć ljubavi. Iako nikada nije izgubio u ratu, svladala ga je Mikala, druga kraljeva kćer, koja će imati značajnu ulogu u Davidovu životu. Iz Šaulova odnosa prema svojim kćerima, može se zaključiti odnos prema ženama tadašnjeg vremena. Otac je odlučivao kome će dati svoje kćeri, a one nisu imale prava odlučivati. Mikala je druga žena koja se pojavljuje u Davidijadi i još jedno oružje u Šaulovim rukama kojim je pokušao nadmudriti Davida, ali bezuspješno. Iz sljedećeg citata može se iščitati koliko moć i utjecaj žena ima na muškarca:

*„Ali i nesvladana u ratu Davida svlada
Uskoro ista vatra te zavoli strasno Mikalu...“²²*

²⁰ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 28

²¹ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 38

²² Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 40

David je, kako bi dobio Mikalu, morao Šaulu donijeti sto prednjih kožica filistejskog plemena. Šaul se nije nadao Davidovoj pobjedi, ali je David, uz Božju pomoć, i ovaj put uspio izvršiti zadatak i više nego što je trebao. Šaul se divio Davidu, a kako ga ne bi smatrali prevarantom i nezahvalnikom, morao je dati svoju kćer Mikalu te su ona i David uskoro blagoslovljeni brakom. Opis Mikaline ljepote:

*„Mèd njih izaðe Mikala u krasno zaodjeta ruho,
Lijepo nakićena, no sama bješe još ljepša.“²³*

David je Mikalu zavolio što dokazuje i njegova molitva Bogu da im sačuva vjernost u braku te čistoću bračne postelje. Mikala nije imala samo ljepotu, već snagu i mudrost, a ono što je najbitnije istaknuti njezina je vjernost. Ona je žena koja počinje izlaziti iz srednjovjekovnog okvira žene prema renesansnoj ženi. Njezina odanost Davidu te poštivanje bračnog zavjeta najviše se očituje kada mu je pomogla pobjeći iz okrutnih Šaulovih ruku:

*„Uteče zdrav i čitav. A krvnike zavara žena
Da pohitjeli ne bi za onim što dao se u bijeg:
Prvo složi ručnike, a potom ih uvi u platna
Lanena da načini spodobu ljudsku...“²⁴*

Mikala je dobila epitet vjerne žene jer je stala na muževljevu stranu, a svojim se činom suprotstavila ocu. Ipak, ne uspijeva se u potpunosti oduprijeti nepravdi svoga oca, kako bi sačuvala vlastiti život i izbjeći Šaulove optužbe, prisiljena je lagati da bi obranila Davida. U drugom se pjevanju spominje još božica Venera i cure koje su pravile lažne lutke i davale joj te lutke kada se narod klanjao lažnim božanstvima. U trećem se pjevanju ne pojavljuje nijedna žena, ali se naglašava važnost vjernosti i bračne čistoće kada David zatraži kruha od svećenika Ahimeleka²⁵. Budući da je svećenik imao samo svetoga kruha, može ga primiti samo ako nije zgriješio. David govori kako cijelim putem nisu zgriješili niti grlili žene, već su se uzdržali od bračne postelje. U četvrtom pjevanju pojavljuje se žena imenom *Abigajila*. Njezinu se imenu često dodaje epitet *mudra* jer je uspjela spasiti svog oholog muža, njegov

²³ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 46

²⁴ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 58

²⁵ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 74

čitav dom i narod odgovorivši Davida da ih ubije i podijelivši mu hranu i darove koje mu je Nabal odbio dati. Abigajilin opis:

*„Žena se zvala ta Abigajila. Njezine drúge
Bijahu: Dobar glas te krepost i smirena čednost
Blagog joj srca, a k tome, ljepoti lica joj bješe
Ravna rječitost njena što najvećom sjaše milinom.
Stoga je očita ludost što muž je počini njezin
Ženi razumnoj toj pritiskivati počela grudi.“²⁶*

Iz citata se mogu iščitati vrline koje krase Abigajilu i razumnost nasuprot ludosti njezina muža. Zna se ponašati pred muškarcima kako bi dobila ono što želi. Kako bi ispravila pogriješku svoga muža, rasplače se pred Davidom i ukaže mu na nevolju koju će mnogi morati trpjeti zbog grijeha jednog čovjeka. David joj se smilovao i obećao jednoga dana dati još više ako mu se Bog smiluje. Iz ovog događaja također se može vidjeti kako Marulić pokušava nadići predrasude o ženi. Žena se pokazala mudrijom nego muškarac i tako spasila, ne samo sebe, već čitav svoj dom, obitelj i narod. Žena nije nemoćna, žena je sposobna boriti se, ali joj je, nažalost, to često zabranjeno od strane muškarca. Peto se pjevanje nastavlja na prethodno pjevanje istim likom žene, Abigajilom. Njezina se razumnost očituje u tome što shvaća moć pijanstva i alkohola te ne želi napadati svog muža dok je opijen na gozbi, već mu sljedeći dan ukazuje na pogriješku koju je učinio. Kao kazna za oholost i neposlušnost, Nabal je uskoro umro i David je uzeo Abigajilu za ženu. Abigajila je svjesna svoje malenosti u odnosu na Davida, ali mu je spremna služiti i biti uz njega što ju ponovno uzvisuje. U petom se pjevanju pojavljuje još jedna žena koja nema značajnu ulogu, ali se nekoliko puta spominje u djelu. Očito je da je u to vrijeme bila dopuštena poligamija pa nije neobično da je David uzeo još jednu ženu uz Abigajilu, a to je Izraelka *Ahinoama*²⁷. Ahinoama je Davidova treća žena blagoslovljena brakom. Postala je zamjena za Mikalu koju je Šaul dao Paltiju. Tu se vidi nadmoć muškarca nad ženom. Iako je Mikala bila odvažna i vjerna, nije se smjela suprotstaviti ocu bez obzira što je razvrgnuo zakonit brak i tako se suprotstavio Bogu i njegovim zakonima. Osim Abigajile i Ahinoame u ovome se pjevanju pojavljuje još jedan ženski lik, a to je *starica vračara* koju Šaul ispituje za ishod bitke:

²⁶ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 110

²⁷ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 120

„Stade za vračare pitat'. I sazna da starica takva
Ima u gradu En-Doru, gdje živi u malenoj kući.
Ako je istinit glas, ta može seljakovu muku
Prenijet' - učinit' da ono što posije ponikne drugdje;
Može oblake stvorit' i vedro zamračiti nebo,
Al' i učinit' da opet pred sjajnim se suncem povuku.“²⁸

Starica vračara ženski je lik u djelu koji nije podređen muškarcu. Moći koje posjeduje ne dopuštaju Šaulu da ostane skriven i pretvara se u ono što nije. Kroz lik starice, u djelo je upleteno nešto što se suprotstavlja Božjim zakonima, a to je vračanje. Starica je izvršila sve zapovijedi koji joj je Šaul dao, ali mu pomaže kada se srušio saznajući da će izgubiti bitku i umrijeti te se naziva njegovom sluškinjom. Šaula u tom trenutku spašava žena. U šestom se pjevanju ne pojavljuju novi ženski likovi, osim što se spominje boginja Aštarot²⁹. Spominju se Davidove žene Abigajila i Ahinoama koje su oteli pljačkaši, ali ih David oslobađa. U sedmom se pjevanju spominju boginje Harite³⁰ koje na samom početku zaziva pripovjedač. U navedenom se pjevanju navode i sve Davidove žene s djecom koju su mu rodile:

„**Ahinoama** mu bješe porodila *Amnona sina,*
Kileba pak Abigaj'la, a *Talmaju kćerka Maáka*
Rodi mu Apšaloma dugokosog, ljepušna lica.
Četvrtog mu po redu – Adoniju Hâgita rodi.
Šefatja, mlađahno dijete u majke Abitale, peti
Bješe mu, Jitrean šesti, kog mati porodi Egla.“³¹

To su žene s kojima je David imao potomstvo. Iz citata su vidljiva njihova imena, prethodno se pojavljuju samo Ahinoama i Abigaj'la dok se ostale žene samo spominju, a glavna im je funkcija rađanje, odnosno stvoriti Davidu potomstvo. Neposredno iza njih u epu se spominje i *Rispa* koja je bila Šaulova najdraža žena, a u zagrljaj joj je pošao Abner. Ponovno se pojavljuje Mikala koju je Abner vratio Davidu nakon što ga je on zamolio. Mikala je Davidu mnogo značila jer se teškom mukom izborio za nju i bila mu je najdraža.

²⁸ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 134

²⁹ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 152

³⁰ Harite su u grčkoj mitologiji boginje ljupkosti i ljepote, ljudskog šarma i plodnosti. U rimskoj su im mitologiji pandan Gracije. Smatrane su kćerima Zeusa i Eurinome, ali neki izvori govore da su kćeri Dioniza i Afrodite, ili Helija i Najade Egle

³¹ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 178

Nakon što je Mikala vraćena Davidu, ponovno se želi naglasiti važnost bračne vjernosti i čistoće. Palti, kojemu je Šaul predao Mikalu, nije ju obećastio znajući da ima muža i da je to težak grijeh. Mikala je Davidu zbog toga bila još draža. U osmom se pjevanju pojavljuje samo Mikala koja biva kažnjena neplodnošću za grijeh koji je počinila. Bog ju je kaznio jer se uzoholila i prigovorila Davidu koji je plesao pred svetim kovčegom i slavio Boga. Neplodnost je za ženu vrlo teška kazna, a osobito za Mikalu koja je željela imati djecu i potomstvo. Iako mu je bila najdraža, od svih žena nije mu mogla podariti sina. U devetom pjevanju pojavljuje se novi ženski lik koji je imao veliki utjecaj na Davidov život i budućnost. Pojavljuje se *Bat-Šeba*, David ju ugleda kako se kupa dok je šetao terasom i zadivi ga njezina ljepota:

*„...ženu kako se pere odloživši haljinu svoju –
Izuzetne ljepote i puti bijele k'o snijeg.
Ako je pričama pak starodrevnih vjerovat' ljudi,
Takvu je vidio nekoć u vodi gargafijskog vrela
Titanku sin Aristejev, a vele da božice takve,
Što su se natjecale u izgledu i u ljepoti...“³²*

Bat-Šeba ljepotica je koja je očarala Davida, ali je imala jednu „manu“ – bila je udana za vojskovođu Uriju. Budući da kralja to nije smetalo, on naredi da ju pozovu i okalja ju. Bat-Šeba je ostala trudna. David u svojoj žudnji i pohoti zapravo nije bio svjestan grijeha koji je počinio. Način na koji se riješio Urije bio je nedostojan kralja i u suprotnosti sa svim Božjim zakonima i milošću kojom je Bog čitavog života obasipao Davida. Mnogi bi pomislili da je Bat-Šeba kriva za Davidov zločin jer ga je zavela. S jedne strane ona je zmija koja je zavela Adama. No, s druge strane, je li Bat-Šeba zaista kriva što je postala žrtva preljuba? David je znao da je bračnim zavjetom i Bogom vezana za drugoga muškarca. Zbog grijeha koji je počinio s Bat-Šebom, David će mnogo propatiti i izgubiti dio potomstva. Bat-Šeba, kao žena, nema pravo oduprijeti se muškarcu, a osobito kralju koji je želi za ženu. Zbog tog događaja mnogi su se zapitali može li se David zaista poistovjetiti s Kristom, jer Krist nikada ne bi tako postupio. Bat-Šeba je žena s kojom je David imao potomstvo. Budući da je prvi sin plod grijeha, on je umro, ali drugi sin, Salamon, Davidov je nasljednik. Deseto pjevanje je, kada je riječ o ženskim likovima, vrlo značajno jer uvodi novi lik žene, a to je Davidova kći Tamara koju je silovao vlastiti brat. Djevojka koja pripada skupini žena djevice, ali je oskrvnjena te je

³² Marulić, Marko, *Davidijada*, Zagreb, 1974., str. 230

zauvijek izgubila tjelesnu čistoću. U ovome se pjevanju pojavljuje još jedna žena , a to je *žena iz grada Tekoe*. Ona je još jedan dokaz koliko su žene važne u Davidovu životu. Pomoću nje David je postao svjestan da mora praštati, da, ako je prema drugima milostiv, može i prema sebi biti milostiv i svome sinu, koji je ubio brata, oprostiti grijeh. U jedanaestom se pjevanju od novih ženskih likova pojavljuje *vjerna sluškinja* koja pomaže prenijeti poruku Davidu. Kako bi Davidove sluge uspjele doći do kralja, sakrivaju se u bunar te im pomaže još *neka žena* prekrivši bunar tkaninom. U dvanaestom pjevanju David želi odmaknuti sve svoje žene koje je oskrnuo njegov sin Apšalom. To mu je prorekao sam Bog za grijeh koji je on učinio Bat-Šebi. Ovo je poglavlje zanimljivo jer donosi još jednu vrlo neustrašivu *ženu iz Abela*. Kada je Joab zatražio glavu protivnika Šebe, ona mu se hrabro suprotstavlja i upušta se u razgovor. Budući da vjeruje u Davidovu pravednost i dobrotu, sama odlazi i njegovu glavu donosi Joabu. U trinaestom pjevanju dolazi još jedno novo lice, mlada djeva *Abišaga* iz Šunema grada koja je imala zadatak ugrijati Davida jer je ostario i neprestano patio od drhtavice. Važno je naglasiti da ju David, iako je imao priliku, nije oskrnuo. U posljednjem, četrnaestom pjevanju, ponovno se spominje Hagita, majka Adonijina koji je poželio Davidovu vlast. Bat-Šeba od Boga, preko proroka Natana dobiva zadatak da obavijesti Davida da njezin sin Salamon treba postati nasljednikom.

Tablica 1. Prikaz ženskih likova u Davidijadi po pjevanjima

1. pjevanje	-
2. pjevanje	Meraba, Mikala
3. pjevanje	-
4. pjevanje	Abigajila
5. pjevanje	Abigajila, Ahinoama, starica vračara
6. pjevanje	Abigajila, Ahinoama
7. pjevanje	Ahinoama, Abigajila, Maaka, Hagita, Abitala, Egla, Rispa, Mikala
8. pjevanje	Mikala
9. pjevanje	Bat-Šeba
10. pjevanje	Tamara, žena iz grada Tekoe
11. pjevanje	Vjerna sluškinja, žena koja prekriva bunar tkaninom
12. pjevanje	Davidove oskrvnjene žene, Rispa, Meraba, žena iz Abela
13. pjevanje	Abišaga iz Šunema grada
14. pjevanje	Hagita, Bat-Šeba

6. Karakterizacija i uloga Davidovih žena

U prethodnoj tablici prikazane su Davidove žene kroz svih četrnaest pjevanja. U djelu se spominje šesnaest žena od kojih su najzastupljenije Mikala, Abigajila i Bat-Šeba. One se od svih žena najviše ističu dok se ostale žene samo spominju ili nakratko pojavljuju. Iako se žene čine kao sporedni likovi u djelu, imaju značajnu ulogu u Davidovu životu, pa tako i čitavom djelu. Navedene su tri žene najznačajnije i njihova imena nose epitete koji su vrijedni spomena, što se osobito tiče Mikale i Abigajile. *Vjerna Mikala* i *mudra Abigajila* dio su koji čine Marulićevu savršenu ženu. Zanimljive su jer nisu pasivne, korak su ispred u odnosu na ostale ženske likove. Prema Maruliću, stupanjem u brak, žena gubi djevičanstvo i čistoću, udaljava se od svoga spasenja. To je mišljenje koje je prevladavalo u tadašnje vrijeme. Žena se teško opirala muškarcu, bio to njezin otac, brat ili suprug, što je vidljivo i u Davidijadi. Mikala se našla između dvije vatre – oca koji se želi riješiti Davida i muža kojeg je dužna poštivati i biti mu poslušna:

*„Jao, kako je jadna i odveć tužna sudbina
Moja! Ako se trudim da izvršim očevu volju,
Past ću od muževa. A slušam li onog za kog sam
Udata, tada me otac prekorava srdita lica.
Stoga kako mi dušu tjeskoba tišti, to ne znam
Kud ću. No zar mi tko zabranjuje istinu iznijet?“³³*

Mikala se ocu mora opravdati za svoj čin. Svjesna je da je Šaul imao pravo upravljati njome dok je živjela pod njegovim krovom, ali dao ju je drugom muškarcu tako da nema pravo tražiti od nje da napusti supruga. Iz ljubavi prema mužu, spremna je ocu reći neistinu. Zbog toga joj i pristaje pridjev *vjerna*. Ipak nije uspjela ostati uz Davida i tu se krije žena koja se ne može u svemu oduprijeti muškarcu. Nakon što ju je Šaul dao Paltiju, David uspijeva vratiti Mikalu. U djelu je naglašena bračna vjernost i čistoća braka, Palti nije želio taknuti ženu drugoga muškarca čime Mikala postaje još uzvišenija u Davidovim očima. Ona je žena koja se ne boji pristupiti muškarcu i reći ono što misli pa joj se takav pristup obio o glavu. Prigovarajući Davidu što se klanja svetom kovčegu i pleše oko njega, izgubila je Davidovu naklonost i povrijedila Boga. Biva kažnjena neplodnošću, a jako je željela imati djecu. Iako je

³³Marulić, Marko, *Davidijada*, Zagreb, 1974., str. 58

na kraju zgriješila, Mikala je bila prva Davidova ljubav i jedna mu od najdražih žena. Pokazala je i učinila ono što bi svaka žena trebala napraviti za supruga. Ona je primjer da su i žene imale veliki značaj u Davidovu životu. Mikala je strogozavjetna ličnost koja se pojavljuje u Bibliji, a i Marko Marulić ju spominje u svome djelu *Starozavjetne ličnosti*³⁴. Iako ju Marulić preuzima iz Staroga zavjeta, ona odudara od jeronimskog i augustinskog mišljenja koje je slijedio Marulić. Mudra Abigajila druga je žena u Davidovom životu. Istaknula se pokazavši svoju razboritost i razumnost za razliku od svoga muža Nabala zbog koga je zamalo stradao čitav njihov dom i narod. Kako bi spriječila propast svoje obitelji, Abigajila se obraća Davidu, klanja mu se i daje do znanja da je svjesna pogrješke koju je Nabal počinio. Njezina mudrost ne očituje samo u tome događaju. Pamet i razum mlade žene pokazala je i na gozbi na kojoj se Nabal opio. Žena je koja zna da silom ne može ništa dobro učiniti, a alkohol samo može pogoršati stvari. Nakon što se Nabal sljedeći dan otriježnio i shvatio što je učinio, nije mu bilo svejedno. Bog je pokazao svoju pravednost još jednom kada kažnjava Nabala smrću. Zbog načina na koji je pristupila Davidu i svega što je učinila, Abigajila mu se svidjela i on ju uzima za ženu. Mikala bi, prema Maruliću, trebala pripadati tipu udane žene koja je pokorna svome mužu i podređena mu je, dok je Abigajila žena udovica. Jedna i druga izlaze iz strogog okvira takvog modela žene jer je Mikala pokazala vjernost, ali i borbenost. Što se tiče Abigajile, žena udovica bi, prema Marulićevu tipu žene, trebala nastaviti živjeti u čistoći. Ona to ne čini, već na Davidov poziv pristaje biti njegova žena i služiti mu. Da žena nije uvijek mogla odlučivati o vlastitoj sudbini, svjedoči Bat-Šeba. Prekrasna žena u Davidovo je srce nenamjerno unijela nemir i požudu. Prema sv. Jeronimu bludnik je, a ne suprug onaj koga većma radije općiti nego rađati. U slučaju Bat-Šebe i Davida on je taj koji čini veliki grijeh, ne samo da je bludnik, već otima tuđu ženu, a njezina muža šalje u rat kako bi poginuo. David nije odmah svjestan svog grijeha. Nakon što postaje, kaje se i pristaje na Božju kaznu. Opet se postavlja pitanje može li se Bat-Šebu kriviti za ono što joj se dogodilo? Nije dobila priliku ni da pošteno oplače svog supruga, a već je morala sklopiti drugi brak. Pouka svega je da je Bog milostiv, ali i pravedan. Iako uzoran, i David je čovjek i griješi. Da nije zgriješio s Bat-Šebom, David ne bi imao toliko razočaranja i patnji u budućnosti, ali Bat-Šeba mu je podarila sina Salamona koji će postati njegovim nasljednikom te je i zbog toga ona jedna od važnih žena u kraljevju životu. To su tri ženska lika koja se najviše spominju u Davidijadi. U skupinu s Mikalom i Abigajilom može se svrstati i žena iz Abela. Ona je poput muškarca, neustrašiva i s Joabom razgovara ne smatrajući se slabijim spolom. Iznenaduje

³⁴ Marulić, Marko, *Starozavjetne ličnosti*, Književni krug Split, 1991., str. 104

kada mu donosi Šebinu glavu, dominantna je i samouvjerena, vjeruje u Davida i njegovu pravednost te joj nije žao žrtvovati glavu onoga koji mu se suprotstavlja kako bi spasila svoj narod. U skupinu žena djevice može se svrstati Tamara. Tamara je Davidova kći koja je oskvrnjena od svoga polubrata. Kada žena izgubi djevičanstvo, udaljava se od Boga. Tamara je tjelesno obečašćena i izgubljenog djevičanstva, ali je Bogu bitno da se čovjek do kraja borio protiv takve napasti i da grijeh nije počinio svojom voljom. Zato se Tamara ne smatra grješnicom, već žrtvom. Možda David u tome slučaju nije bio najpravedniji, svakoga tko je zgriješio protiv Boga kažnjavao je smrću, no nije mogao Amnona, svoga prvorođenca. Ono što nije on učinio, učinio je njegov drugi sin, jer čovjek će svoje grijehe kad-tad platiti. Navedene su Davidove najvažnije žene, ostale se žene samo spominju kada je riječ o potomstvu što je i bila njihova najvažnija uloga. Zbog svoga grijeha David je bio kažnjen smrću nekoliko sinova, no okajavši svoj grijeh, mogao je mirno živjeti. Da može svladati žudnju i pohotu prema ženi pokazao je pred smrt odbivši Abišagu koja ga je grijala.

7. Alegorijsko značenje Davidovih žena

Marulić kaže kako se pod poviješću Staroga zavjeta kriju otajstva Novog zavjeta te smatra kako David gotovo u svemu predstavlja lik Isusa Krista³⁵. Ostali se likovi također mogu povezati s Kristom i Židovima koje predstavlja Šaul. Šaul je u zamjenu za filistejske obreske dao svoju kćer Mikalu Davidu. Ona se tumači kao „voda od svih, među svima poželjnija“³⁶, odnosno krštena voda koja nas oslobađa od prokletstva prvih roditelja. Ta se voda smatra Kristovom zaručnicom pa nije neobično što je Mikala Davidova zaručnica. Vjerna Mikala također ima smisla, jer da bismo imali koristi od krštenja, potrebno je Krista prigrliti punom vjerom. Filistejski obresci koje je David morao donijeti Šaulu kako bi dobio Mikalu također imaju značenje vezano uz Novi zavjet jer je Krist obraćene neobrezanike čistio krštenjem. Šaul je predao Mikalu Paltiju koji znači „onaj koji je oslobođen“, jer, iako su Židovi htjeli odvratiti Crkvu posvećenu krštenjem od Krista, nisu je mogli predati nikome osim onome koji je oslobođen krštenjem. S tim se može povezati i Izbaal koji označuje Židova koji je prije bio ohol. Kasnije se naljutio na Zakon koji nije razumio i žuri na krštenje što znači vratiti Davidu Mikalu. Kada Mikala zgriješi jer se narugala Davidu što je plesao pred kovčegom, bude kažnjena neplodnošću. Alegorijski bi se to odnosilo na Židove koji su se narugali Kristu pa prezrevši izvor svakoga dobra, nisu mogli donijeti ploda kreposti. Druga je žena koja nosi

³⁵ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 374

³⁶ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 376

alegorijsko značenje Abigajila, a umiruje Davida. Nabal je ime njezinog muža, a znači „lud i slabouman čovjek“ dok Abigajila znači „otac moj koji uzvisuje“. Krist je mrzio slaboumnost onih koji su štovali kipove. Propali bi da bog nije uzvisio Djevicu Mariju, majku svoga sina. Njezina su dobročinstva ublažila Krista i obratila svijet, a slaboumnost se pretvorila u mudrost. David se Abigajilom oženio. U Novom zavjetu ta je zaručnica Crkva. Ahinoama također ima alegorijsko tumačenje, a znači „dika bratova“. Kristova braća su bili Židovi između kojih je on izabrao apostole. Apostoli su o njemu propovijedali i na taj ga način uzvisivali te postali njegova dika. Ostale žene kojima se David oženio predstavljaju različite narode koje je Krist jednom vjerom vezao uz sebe. Vrlo je zanimljivo tumačenje odnosa Bat-Šebe i Davida jer je to jedna od grješnih epizoda u Davidovu životu. Marulić potpuno otklanja grijeh preljuba i ubojstva od Davida, a preljub pripisuje Bat-Šebi iz čega proizlazi da nije bio Marulić preljubnik, već ona. Sam Marulić objašnjava da Bat-Šebu možemo razumjeti kao Sveto Pismo. Tumačila se kao „sedmi izvor“, „izvor zakletve“, „zdenac koji gasi žeđ“, „zdenac gasnosti“. U njemu je sedmi izvor, izvor smirenja i zakletve, ugovor spasa vječnoga za one koji paze na njegova čudoredna učenja, na tome zdencu gase žeđ oni koji mu pristupaju u punoj vjeri³⁷. Urija se tumači kao „svjetlost moja Božja“ ili „svjetlo moje Gospodnje“ što bi značilo da je Bat-Šeba žena onih koji su rasvijetljeni i plamte žarom milosrđa. Ako uklonimo Davidovu krivnju za ubojstvo i preljub čovjeka, doći ćemo do spoznaje da je Bat-Šeba bila preljubnica pod Židovima koji se je nisu pravo pridržavali, a poslije Urijine smrti, kada se svjetlo Božje ugasilo među Židovima, združila se s Kristom i rodila sinove koji su ga svojom vjerom primili. Krist je poput Davida trpio teškoće, a ona je rodila mirotvorca Salamona jer je sama prorekla da će se roditi spasitelj. Davidov sin Amnon koji je obečastio sestru Tamaru tumači se kao „sin naroda moga“. Predstavlja apostole koji su bili hebrejski sinovi, a zavoljeli su Apšalomovu sestru Tamaru, židovsku bogomolju. Nakon što su ju apostoli upoznali i ubili slijedeći Krista, Židovi su ih počeli progoniti. Ulogu Židova preuzima Apšalom koji se tumači kao „žalost očeva“. Žena iz Tekoe tumači se kao „truba“, odnosno Pilatova žena koja je savjetovala mužu da pusti Krista. Pilatova je žena truba u koju je puhao neprijatelj Joab kako bi spriječio Kristovo mučeništvo koje je svijetu donijelo spas. Šaulova žena Rispa tumači se kao „ona koja brzo trči“, ali i kao lakomost. Šaul koji čini nasilje je lihvar. Za Rispu se zato kaže da brzo trči jer brzo obogaćuje one koji se ne ustežu od lihve. Djevojka Šunemka Abišaga tumači se kao „kâd oca moga“ ili „paljenica oca moga“. Marulić smatra da je ona Marija, Djevica i Majka koja je svojim molitvama ublažila Krista,

³⁷ Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974., str. 388

koji je srdit na nas. U zadnjem pjevanju spominje se još Hagita koja znači „radosna“ ili „svečana.

8. Zaključak

Marko Marulić piše ep Davidijadu na temelju starozavjetne priče o kralju Davidu, a obuhvaća događaje koji se tiču Davidova života prije nego je postao kralj, za vrijeme vladavine i dok okajava svoje grijehе. Ženski likovi koji se pojavljuju imaju značajnu ulogu na događaje koji slijede u djelu. Zastupljeno je šesnaest žena od kojih se najviše spominju Mikala, Abigajila i Bat-Šeba. Davidov poligamski način života mnogo je puta osuđivan, ali bitno je naglasiti da je takav način života u tadašnje vrijeme bio dopušten i normalan. Uloga njegovih žena najviše se očituje u stvaranju potomstva pa je i najteža Božja kazna koja može stići ženu neplodnost, što je zadesilo Mikalu. Žene su u manjini u odnosu na muškarca, podređene su mu, ali nekim svojim postupcima ipak izlaze iz okvira pasivnog stanja i, poput Mikale i Abigajile, daju značaj i dinamiku radnji. Marulić Novi zavjet promatra kao sliku Starog zavjeta, stoga Davida poistovjećuje s Kristom, a Šaula sa židovskim narodom. Na temelju toga daje čitavu alegorijsku sliku događaja i likova gdje ženski likovi imaju zanimljiva tumačenja. Ono što se u djelu smatra kao Davidov grijeh alegorijski je protumačeno suprotno, a i mnoštvo Davidovih žena ne treba smatrati grijehom, već slikom različitih naroda koji je Krist svojom vjerom ujedinio u jedno.

Literatura

Književni predlošci

1. Biblija, Stari i novi zavjet, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.
2. Marulić, Marko, Davidijada, Zagreb, 1974.

Teorijska literatura

1. Marulić, Marko, Starozavjetne ličnosti, Književni krug Split, 1991.
2. Parlov, Mladen, Lik žene u misli Marka Marulića; Izvorni znanstveni članak, Colloquia Maruliana 14, Teološki fakultet, Split, 2005
3. Novak, Slobodan Prosperov, Zlatno doba: Marulić – Držić – Gundulić, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2002.
4. Tomasović, Mirko, Marulološke rasprave, Konzor, Zagreb, 2000.-2001.
5. Zlatar, Andrea, Marulićeva Davidijada, Latina et Graeca, Zagreb, 1991.